

АНАЛІЗ
законопроєкту
“Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв’язку із оновленням
(рекодифікацією) положень книги другої”
від 21.09.2025 р. № [14057](#)

Ініціатори законопроєкту

Народні депутати: Стефанчук Руслан Олексійович, Корнієнко Олександр Сергійович, Кондратюк Олена Костянтинівна, Стефанчук Микола Олексійович, та інші.

Загальний контекст

Законопроєкт є частиною концепції оновлення цивільного законодавства та його адаптації до сучасних змін.

Як зазначають автори документу, **метою законопроєкту є комплексне оновлення інституту особистих прав**, формування сучасної та ефективної системи правового захисту нематеріальних благ фізичних і юридичних осіб, а також узгодження цивільного законодавства України з європейськими стандартами у сфері прав людини. Зокрема,

- адаптувати цивільне законодавство до цифрової доби, забезпечити захист особистих прав людини у цифровому середовищі та убезпечити від ризиків, пов’язаних із використанням технологій штучного інтелекту;
- усунути прогалини у приватно правовому регулюванні біомедичної сфери, деталізувавши норми щодо репродуктивних прав, донорства та трансплантації;
- покращити механізми захисту персональних даних, чітко врегулювавши питання обробки біометричних і генетичних даних, а також реалізації права на забуття;
- уточнити зміст особистих прав юридичних осіб і поширити частину з них на інших суб’єктів приватноправових відносин;
- позбутися радянських підходів у положеннях книги другої Цивільного кодексу, зокрема шляхом відмови від терміна «особисті немайнові права», що є спадщиною радянської доктрини, яка штучно протиставляла «особисте» і «майнове» та знецінювала індивідуальні права. Перехід до європейської концепції «особистих прав» підкреслює їхню самоцінність і фундаментальне значення.

Суть запропонованих змін

Запропонована нова редакція книги другої Цивільного кодексу України на думку авторів є системним оновленням, що базується на сучасній правовій доктрині, враховує

найкращі європейські практики та відповідає на виклики, які постали перед українським суспільством. Новели законопроекту спрямовані на створення комплексної та ефективної системи захисту нематеріальних благ, зокрема:

- проект **уточнює поняття особистого права**, його немайновий характер та невід'ємний зв'язок з особою, вводить низку нових видів прав для **захисту особи в онлайн-середовищі**, зокрема, право на власне зображення, голос, **захист від глибинних фейків, право на цифровий образ тощо**, деталізує та модернізує права у сфері охорони здоров'я, створюється цілісна система правового регулювання прав пацієнтів, донорів, запроваджується інститут посттанативних особистих прав.

- право на гідність фізичної особи виділяється в окрему статтю, вводяться окремі права на тілесну та психічну недоторканність;

- комплексно **врегульовано особисті права юридичної особи** та інших суб'єктів приватних відносин. Проект детально регулює право на найменування, **право на цифровий образ, право на символіку, право на репутацію**, право на інформацію, право на професійну таємницю, право на таємницю кореспонденції, право на цифрову приватність та право на місцезнаходження юридичної особи.

Позитивні аспекти

Проект закону містить низку важливих новацій, спрямованих на посилення правового захисту нематеріальних благ фізичних і юридичних осіб. Зокрема, **позитивно оцінюється оновлення низки норм Цивільного кодексу відповідно до реалій та потреб сучасного суспільства, врахування процесів цифровізації та систематизації прав у сфері охорони здоров'я та впровадження правового регулювання посттанативних прав:**

- Законопроект пропонує доповнити Цивільний кодекс України низкою статей, які **вперше закріплюють особисті права юридичних осіб, аналогічну до особистих прав фізичних осіб**. Це допоможе забезпечити юридичним особам більш повний захист ідентичності, репутації та цифрової присутності, що є тільки актуалізувалось у цифрову добу.
- Глава 22-1 врегульовує використання найменування юридичної особи, її корпоративну айдентичку (логотип, герб, гімн тощо) і дає можливість захисту від неправомірного використання, - **це підсилює захист бренду та унеможливорює недобросовісне використання назв організацій**.
- Уточнюється право на інформацію та професійну таємницю - визначено межі збору, поширення й обробки інформації про юридичну особу. **Запроваджується інститут репутації та презумпція добропорядності організацій**.
- Вводиться право на цифровий образ та цифрову приватність - **визнання цифрової присутності юридичної особи частиною її правосуб'єктності**, це дає можливість захищати акаунти, домени, профілі організацій від шахрайства чи фейкових сторінок.

Пропоновані зміни в основному підвищують правову захищеність юридичних осіб, зокрема в цифровому середовищі, і враховують норми права ЄС. Водночас, більшість з них потребують подальшого доопрацювання.

Негативні аспекти, ризики

Законопроект містить низку норм, які створюють ризики для подальшої роботи громадських активістів, журналістів-розслідувачів, оскільки він запроваджує надмірно широкі підстави для судового переслідування за поширення інформації, розширює межі відповідальності за оціночні судження, вводить нечітко визначене “право на забуття” та встановлює додаткові обмеження для реалізації права на свободу вираження поглядів.

- Вводиться **визначення недостовірної інформації** - це “інформація, яке не відповідає дійсності та/або викладена неправдиво”. При цьому недостовірною є і інформація, яка порушує презумпцію невинуватості, тобто поширена до набрання обвинувальним вироком суду законної сили.

Це створює ризик для медіа та правозахисних, антикорупційних чи інших ОГС, які займаються розслідувальною діяльністю щодо публічних осіб. Оскільки судовий розгляд може бути доволі тривалим, особливо у резонансних для суспільства справах, то журналісти та громадські активісти наражаються на ризик або не поширювати інформацію про особу, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні злочину, або порушують вимоги законодавства та будуть вимушені спростовувати поширену інформацію та/або в судовому порядку. Наприклад, резонансні корупційні справи можуть розглядатись судом роками і будь-яке твердження про те що підозрюваний здійснив розкрадання державних коштів тощо створює ризик “отримання” судового позову. В такому випадку щоб не наражати себе на небезпеку судових позовів, ГО доведеться посилатись виключно на інформацію викладену слідчими чи судовими органами, якої може і не бути через “затягування” справи чи її “політичне забарвлення”.

- Спростування недостовірної інформації здійснюється незалежно від вини особи, яка поширила інформацію.

Тобто, громадські активісти та журналісти наражаються на небезпеку отримання позовів про спростування недостовірної інформації навіть в тому випадку, якщо не поширювали недостовірну інформацію навмисно. Наприклад, вимогу про спростування (в тому числі і позов до суду із такою вимогою) може отримати громадський активіст за перерепост допису в соціальних мережах неправдивої інформації.

- Вимоги відшкодувати моральну шкоду можуть бути висловлені і за поширення оціночних суджень, якщо їх висловлено у формі, що принижує гідність, честь, репутацію.

Наприклад, називаючи посадову особу, щодо якої відкрито кримінальне провадження щодо розкрадання коштів, “хабарником”, “корупціонером”, “політично заангажованим” тощо може підпадати під оціночні судження, які принижують честь і гідність такої особи і наражають, зокрема, і громадських активістів на ризик виплати моральної шкоди.

- Запроваджується **право на забуття** - можливість вимагати від володільця та/або розпорядника персональних даних **вилучення, знеособлення, знищення інформації про себе із загальнодоступних джерел**, а від операторів пошукових систем – припинення видачі посилань (деіндексації) на таку інформацію за її іменем, якщо така інформація є недостовірною, неактуальною, неповною, отримана, зберігається, обробляється неправомірно або втратила суспільний інтерес, а її подальше поширення завдає шкоди особистим правам такої особи.

Запровадження “права на забуття” потребує чітких процесуальних гарантій, щоб не допустити його використання для обмеження свободи вираження поглядів, громадського контролю та антикорупційної діяльності ОГС.

- Без деталізації критеріїв “суспільного інтересу” та процедурної ясності - **існує ризик цензурного або судового тиску на правозахисників, журналістів і громадські ініціативи.**
- Законопроект створює низку можливостей для захисту особистих прав юридичної особи, як от, запровадження презумпції добропорядності юридичної особи, що означає, що критика юридичної особи не повинна порушувати презумпцію добропорядності юридичної особи, якщо інше не доведено судом; чи право юридичної особи на видалення інформації про себе - **може бути використане як інструмент цензури проти журналістів чи громадських активістів, які займаються розслідувальною діяльністю щодо державних підприємств, установ, організацій чи приватних компаній.** Виникають ризики отримання з судових позовів про захист репутації такої особи і відшкодування шкоди.

Рекомендації щодо покращення

З метою забезпечення узгодженості з європейськими стандартами у сфері захисту прав людини та правового регулювання цифрових відносин, а також усунення ризиків надмірного втручання у права і свободу, доцільно:

- **уточнити межі понять “недостовірна інформація”, “суспільний інтерес” та “оціночне судження”, “критика юридичної особи”, “право на забуття”,** при цьому враховуючи значний громадський інтерес до суспільно важливих матеріалів та діяльності медіа і громадського сектору;
- **дотримуватись балансу** між правом на репутацію та її захист та суспільним інтересом;
- **вилучити надмірні деталізації,** невластиві для кодифікованого акта, як, наприклад у нормах, що регулюють “цифрові права”, подібна конкретизація технічних аспектів більш доцільна спеціальних законах, аніж у Цивільному кодексі;
- **забезпечити послідовність змін** між законопроектом та іншими положеннями книг Цивільного кодексу і чинними законами, щоб уникнути колізій.

Висновок

Законопроект є стратегічним кроком до оновлення цивільного права України у відповідності до європейських стандартів. Він формує сучасну архітектуру особистих прав, однак потребує уточнення термінології, узгодження з Конституцією та чинними законами, а також більшої технологічної і правової конкретності.

З урахуванням рекомендацій профільних інституцій та позиції УНЦПД, проект може стати ключовим елементом євроінтеграційної модернізації приватного права.

У разі ухвалення законопроекту без доопрацювання можуть виникнути суттєві ризики для стабільності правової системи та реалізації цифрових прав громадян: невизначеність понять, колізії з чинними законами, питання обмеження права на приватність і комунікацію без достатніх процесуальних гарантій; надмірна деталізація кодексу; широке використання невизначених термінів («зокрема», «тощо»), які знижують юридичну чіткість.

Прийняття законопроєкту без змін створює реальні ризики для свободи слова, журналістики та моніторингової діяльності організацій громадянського суспільства. На рівні парламентської процедури є потреба у суттєвому доопрацюванні із залученням експертів із наукової спільноти та представників громадянського суспільства.